

การเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ
ของจังหวัดนครปฐม

THE DEVELOPMENT EMPOWERING MODEL TO PROMOTE THE QUALITY OF
ELDERS' LIVES AT THE ELDERLY SCHOOL IN NAKHON PATHOM PROVINCE

พระสุธี การดำรง

PhraSuthee Kadamri

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Silpakorn University

Email: Kadamri_S@su.ac.th

Received 24 October 2022; Revised 6 December 2022; Accepted 31 October 2022.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพการเสริมสร้างพลังอำนาจสำหรับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและเพื่อทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุของจังหวัดนครปฐม 4) เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุของจังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยและพัฒนา ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ แนวคิดคุณภาพชีวิต และแนวคิดการสร้างเครือข่าย กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้สูงอายุ จำนวน 186 คน เชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ 7 โรงเรียน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 35 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชนิด คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เชิงคุณภาพ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การพัฒนารูปแบบ ได้รูปแบบมีชื่อเรียกว่า “KENG Model” มีองค์ประกอบ ได้แก่ Knowledge, Elderly School, Network และ Good 3) การทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมมีความรู้หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ผลการประเมินปรับปรุงรูปแบบ พบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบ สำหรับองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ได้รูปแบบการเสริมพลังอำนาจเรียกว่า “KENG Model” เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาต่อยอดให้กับโรงเรียนผู้สูงอายุต่อไป

คำสำคัญ: การเสริมพลัง; โรงเรียนผู้สูงอายุ; คุณภาพชีวิต

Abstract

This research aimed: to study the fundamental information and conditions necessary for empowerment to enhance the quality of elders' lives at the elderly schools in Nakhon Pathom province, to formulate an empowerment model designed to elevate the quality of life for elderly attendees at the Elderly School in Nakhon Pathom Province, to conduct a trial of the empowerment model's effectiveness in enhancing the quality of life for elderly attendees at the Elderly School in Nakhon Pathom Province, and to evaluate and refine the empowerment model aimed at improving the quality of life for elderly attendees at the Elderly School in Nakhon Pathom Province. The research followed a Research and Development (R&D) methodology. The researcher delved into concepts related to the elderly, empowerment, quality of life, and networking. The quantitative sample encompassed 186 elderly individuals, while the qualitative segment involved elderly attendees at seven Elderly Schools, with 35 participants in group discussions, selected through purposive sampling. Three types of research tools were employed: questionnaires, interview forms, and group discussions. Quantitative data was analyzed using percentages, mean, and standard deviation. Qualitative data underwent content analysis, and a descriptive report was compiled.

The findings were as follows: 1) The respondents' mean and standard deviation scores were rated at the highest level overall. 2) The developed model was termed the "KENG Model", featuring elements encompassing Knowledge, Elderly School, Networking, and Good. 3) Following the model's implementation, it was observed that the elderly participants who underwent training exhibited significantly increased knowledge levels after the program compared to before, at a significance level of .05. 4) The evaluation of the model's enhancement indicated a high level of overall satisfaction. Experts agreed on the model's efficacy, affirming that the knowledge gained from this research, encapsulated in the empowerment model referred to as the "KENG Model", held significant promise for advancing the development of Elderly Schools.

Keywords: Empowerment, School for the elderly, Quality of life

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยทำให้ประชากรในวัยผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีผลให้ลักษณะครอบครัวไทยเปลี่ยนจากครอบครัวขยาย (Extend Family) ไปสู่ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวลดลง จำนวนผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวลดลง มีเวลาให้ผู้สูงอายุลดลง ขาดการให้ความรักและความอบอุ่น (Chompoonut Promphak, 2013) ผู้สูงอายุจึงถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยวและดำเนินชีวิตเพียงลำพัง สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับปัญหาในการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันทั้งใน

ด้านความคิด ความเข้าใจและค่านิยมต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดผู้สูงอายุเกิดความน้อยใจ ความเครียด ความคับข้องใจ แยกตัวออกจากสังคม ขาดสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัว ท้อแท้และเบื่อหน่ายในชีวิต ประกอบกับวัยสูงอายุเป็นวัยที่ต้องเผชิญกับรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบใหม่ ต้องออกจากงานมีรายได้ลดลง ภาวะสุขภาพเสื่อมลง มีโรคทางกายเพิ่มมากขึ้น มีสารชีวเคมีและฮอร์โมนลดลง การสูญเสียสิ่งสำคัญของชีวิต เช่น การสูญเสียคู่ชีวิต เพราะตายจากการสูญเสียบุตรเพราะแยกไปมีครอบครัว การสูญเสียตำแหน่งหน้าที่การงาน การสูญเสียสถานภาพ หรือบทบาททางสังคม ตลอดจนการสูญเสียการเป็นที่พึ่งของครอบครัว สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้สูงอายุ หากผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุคคลใกล้ชิดด้วยแล้วจะยิ่งทำให้ผู้สูงอายุว่าเหว มีภาวะซึมเศร้าและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลงจนเกิดความรู้สึกสิ้นหวัง แยกตัวออกจากสังคม เป็นผลให้เกิดความผิดปกติทางจิตใจที่รุนแรงและอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตได้ (Healthy Elderly Project following the Sufficiency Way, 2020)

โรงเรียนผู้สูงอายุในประเทศไทยถือกำเนิดและพัฒนาจากการรวมกลุ่มชมรมผู้สูงอายุในชุมชนเป็นหลัก และมีการดำเนินการหลากหลายวิธีและหลากหลายกิจกรรม โดยมีวัตถุประสงค์ตามแต่บริบทพื้นที่ แต่ประการหลักสำคัญคือ การแก้ปัญหาผู้สูงอายุในชุมชน การสร้างความสุขให้แก่ผู้สูงวัย และการเพิ่มพูนความรู้และทักษะชีวิตที่จำเป็นให้กับผู้สูงวัย และการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุจึงถือเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่ใช้พัฒนาศักยภาพให้แก่ผู้สูงวัย ภายใต้แนวคิดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบที่ผู้สูงอายุจะได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน เกิดทักษะด้านการดูแลตัวเอง และพึ่งพาตัวเองได้ในระดับสูง รวมถึงการพัฒนาความสามารถทางกาย จิต สังคม ปัญญา และเศรษฐกิจ เพื่อให้ผู้สูงอายุเป็น “ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ” (Active Aging) (Department of Elderly Affairs, 2016) แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุผู้มีศักยภาพ (Active ageing) ขององค์การอนามัยโลกจึงถูกนำมาใช้ทั้งในแง่ของการอธิบายถึงคุณลักษณะที่คาดหวังของผู้สูงอายุในสังคมและเป็นเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุทั้งในมิติด้านสุขภาพ (Health) การมีส่วนร่วม (Participation) และความมั่นคง (Security) (World Health Organization 2002, 46-53)

จังหวัดนครปฐมถือเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ กล่าวได้ว่าจังหวัดนครปฐมกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งจรัสวัฒน์ ปั่นเปี่ยมรัชฎ์ (2014)กล่าวว่า การอยู่อาศัยของผู้สูงอายุกับครอบครัว มีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในอดีตที่สังคมไทย เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ แต่ปัจจุบันกลายเป็นครอบครัวขนาดเล็กลง โดยเฉลี่ยของขนาดครอบครัว เหลือเพียง 3 คนต่อ 1 ครอบครัว เมื่อครอบครัวมีขนาดเล็กลง สถานการณ์ที่ทำลายตามมา คือ ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังมีสัดส่วนสูงขึ้นทำให้ผู้สูงอายุเผชิญปัญหาการถูกทอดทิ้ง การปล่อยให้อยู่คนเดียวตามลำพัง ประกอบกับปัญหาด้านสุขภาพทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ต้องได้รับการดูแลและเฝ้าระวังอย่างยิ่ง และเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุก็เลยวัยในการเป็นแรงงานที่เป็นกลุ่มที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ เมื่อวัยแรงงานลดลงก็จะส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจของประเทศ และรัฐจะต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้น ในการที่ต้องดูแลผู้สูงอายุทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบสวัสดิการ

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยเห็นความสำคัญที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุของจังหวัดนครปฐม กิจกรรมที่องค์กร หรือบุคคลเข้ามาร่วมเรียน แลกเปลี่ยนทรัพยากร และประสบการณ์ ทำกิจกรรมร่วมกัน และให้การสนับสนุนเพื่อประโยชน์ร่วมกัน การเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับผู้สูงอายุตระหนักรู้ถึงคุณค่าในตนเอง และสามารถเสริมสร้างพลังอำนาจในการกำหนดแนวทางหรือนโยบายในการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุ และเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของ

เครือข่ายความร่วมมือของผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับวิสัยทัศน์ของแนวทางพัฒนาผู้สูงอายุในประเทศไทยที่ว่า ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุของจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุของจังหวัดนครปฐม
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุของจังหวัดนครปฐม
4. เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุของจังหวัดนครปฐม

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุของจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

คำว่า ผู้สูงอายุ มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Elderly หรือ Aging ใช้เรียกบุคคลที่มีอายุมาก ซึ่งศัพท์ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สูงอายุ หมายถึง มีอายุมาก” นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานและนักวิชาการหลายท่านได้บัญญัติความหมายของผู้สูงอายุ ดังนี้

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุ 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป” (Ministry of Social Development and Human Security, 2010: 1) อุบลรัตน์ เฟื่องสฤติย์ (2003: 7) กล่าวว่า “ผู้สูงอายุในสังคมไทย หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายในลักษณะของการเสื่อมถอยการเจริญเติบโตของร่างกาย และความต้านทานโรคน้อยลง ความสามารถในการปรับตัวและบทบาททางสังคมของแต่ละบุคคลจะมีความสามารถที่แตกต่างกันออกไป” ทวีศักดิ์ หล้าภูเขียว (2004: 11) ให้ความหมายไว้ว่า “ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่สังคมได้กำหนดกฎเกณฑ์อายุเมื่อมีชีวิตอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิตซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม” นภาพรณ หะวานนท์ (2009) ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถโดยเฉพาะในทางความแข็งแรงของร่างกาย ในการทำงานที่เคยทำ การไม่สามารถดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงสถานะจากพ่อแม่ที่เคยดูแลลูกไปสู่การดูแลหลานและเหลน ศรีเรือน แก้วกังวาล (2010: 541) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้ว่า ผู้สูงอายุหมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิง และทิพวรรณ สุชานนท์ (2013: 19) ได้สรุปความหมายของ ผู้สูงอายุ ไว้ว่า “ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่อยู่ในวัยสุดท้ายของวงจรชีวิต ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม รวมถึงเป็นผู้ที่ถูกหลานและสังคมควรจะทำให้การยกย่องดูแลเอาใจใส่”

แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุเป็นวัยซึ่งมีความแตกต่างจากวัยอื่น เป็นวัยบั้นปลายของชีวิต ดังนั้น ปัญหาของผู้สูงอายุในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านสังคมและสาธารณสุข จึงแตกต่างจากคนในวัยอื่น ปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในประเทศไทยและทั่วโลก ซึ่งรัฐบาลไทยและทั่วโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ จึงมีความพยายามและมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง ให้ทุกคนตระหนัก เข้าใจและพร้อมดูแลผู้สูงอายุให้ทัดเทียมเช่นเดียวกับการดูแลประชากรในกลุ่มอายุอื่น

แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจ การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) เป็นแนวคิดที่เป็นทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ เป็นการจัดการในการพัฒนาความสัมพันธ์ และปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่มีผลต่อคุณภาพ รวมทั้งแนวคิดที่มีความซับซ้อนและกว้างขวาง มีขอบเขตครอบคลุมทั้งทางด้านจิตสังคม การเมืองและจริยธรรม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในด้านพัฒนาบุคคล การพัฒนาคุณภาพงาน การปรับปรุงคุณภาพชีวิต และการพัฒนาชุมชน

การเสริมพลังอำนาจมีแนวคิดที่หลากหลายมิติ ดังนั้น ความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจจึงมีความหมายที่แตกต่างกันออกไป ตามการประยุกต์ใช้กับกลุ่มบุคคล

การเสริมพลังอำนาจมาจากศัพท์ภาษาละตินว่า “Potere” มีความหมายว่า มีความสามารถในการภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Empowerment” หมายถึง การให้อำนาจหรืออำนาจหน้าที่เพื่อให้มีความสามารถหรือเป็นการเปิดโอกาสให้ (Gibson, 1991: 355)

Rodwell (1996) กล่าวถึงแนวคิดของการเสริมพลังอำนาจที่คล้ายคลึงกัน คือ เป็นกระบวนการที่จะให้หรือถ่ายโอน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นที่จะเติบโตในหน้าที่การงาน และในกระบวนการนั้นประกอบด้วย อำนาจหน้าที่ การเลือกและการให้อำนาจ

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

ชลกร ศิริวรรณ (2013) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตใช้แนวความคิดของ World Health Organization: Quality of Life (1998) คือ ความรู้สึกพอใจของผู้สูงอายุต่อองค์ประกอบต่างๆของชีวิตที่มีส่วนสำคัญมากที่สุดของ บุคคล ซึ่งได้จากการดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีมีความสุขมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่ตนอยู่ได้อย่างดีขณะเดียวกันก็สามารถเผชิญ ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการใช้ศักยภาพส่วนบุคคล สร้างสรรค์พัฒนาตนเองและสังคมให้ อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขจากแนวคิดจะประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านระดับความเป็นอิสระของบุคคล ด้านสัมพันธภาพกับสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความเชื่อส่วนบุคคล

ศิริลักษณ์ รื่นวงศ์ (2014) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขเหมาะสม ไม่เป็นภาระ พึ่งพิงต่อผู้อื่น ไม่ก่อปัญหาในสังคม มีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตที่มีความสุขทั้งทางร่างกาย จิตใจและสังคมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ค่านิยมของสังคมสามารถแก้ไขปัญหา ตลอดจนแสวงหาสิ่งที่ตนปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้องภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัย แบบผสมผสาน (Mixed Method Research) พื้นที่วิจัย คือ จังหวัดนครปฐม ทั้ง 7 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองนครปฐม 2) อำเภอนครชัยศรี 3) อำเภอสามพราน 4) อำเภอพุทธมณฑล 5) อำเภอบางเลน 6) อำเภอดอนตูม และ 7) อำเภอกำแพงแสน เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive

Selection) โดยคัดเลือกโรงเรียนผู้สูงอายุที่เป็นต้นแบบ อำเภอละ 1 โรงเรียนเป็นพื้นที่ต้นแบบในการวิจัย โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยระยะที่ 1 (R_1 : Research A: Analysis) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่

1. ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 3 คน
2. ครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 3 คน
3. คณะกรรมการหรือแกนนำร่วมขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 3 คน
4. วิทยากรจิตอาสา โรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 3 คน
5. นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 35 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจงจากโรงเรียน

ผู้สูงอายุ 7 โรงเรียน

โดยมีเกณฑ์ในการเลือกแบบสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

วิธีดำเนินการวิจัย การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม ที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ผู้วิจัยใช้การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยระยะที่ 2 (D_1 : Develop D: Design) การออกแบบและการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม

กลุ่มเป้าหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิในการรับรองรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์การเลือกแบบเจาะจง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม
2. พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
3. ตรวจสอบและรับรองรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัยระยะที่ 3 (R_2 : I: Implementation) การทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการทดลองใช้ (Try out) รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุโรงพยาบาลหลวงพ่อเป็น อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยมีเกณฑ์การเลือก ดังนี้ คือ เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีการพัฒนาตามแบบนาร่องของ อบต. ตำบลบางแก้วฟ้า

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประสานกับโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อยืนยันและขอความอนุเคราะห์ในการดำเนินการนำรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐมไปทดลองใช้

2. ประชุมคณะทำงาน เพื่อยืนยันวัตถุประสงค์ของการดำเนินการนำรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐมไปทดลองใช้ในพื้นที่เป้าหมาย รวมถึงกำหนด

ช่วงเวลาการดำเนินการและบทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้อง และขณะดำเนินการทดลองใช้รูปแบบ ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพร้อมทั้งบันทึกรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมคู่ขนาน

3. ดำเนินการทดลองใช้ (Try out) รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม จำนวน 30 คน

ขั้นตอนที่ 4 การวิจัยระยะที่ 4 (D₂: Development E: Evaluate) การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ ครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ คณะกรรมการหรือแกนนำร่วมขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยากรจิตอาสาโรงเรียนผู้สูงอายุ และนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม และผ่านการเสวนากลุ่มย่อย และผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่

ประชากรกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุโรงพยาบาลหลวงพ่อเป็น

กลุ่มเป้าหมาย เชิงคุณภาพในการถอดบทเรียน ได้แก่ ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ ครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ คณะกรรมการหรือแกนนำร่วมขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยากรจิตอาสาโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 7 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประสานกับโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่ เพื่อชี้แจงและขอความอนุเคราะห์ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม ครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ คณะกรรมการหรือแกนนำร่วมขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุ วิทยากรจิตอาสาโรงเรียนผู้สูงอายุ และนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่ที่ผ่านการอบรม และผ่านการเสวนากลุ่มย่อยการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม

2. ประชุมคณะทำงาน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม ในพื้นที่เป้าหมาย

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบประเมินความพึงพอใจกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ที่ผ่านการอบรมและผ่านการเสวนากลุ่มย่อย จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงบรรยาย

4. ปรับปรุงรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่

5. จัดทำรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม เป็นฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลจากข้อมูลพื้นฐานและสภาพการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้ชายเป็นคนในรุ่นก่อนที่ยังไม่ค่อยได้เรียนหนังสือมีลูกหลานคอยดูแลและมีบ้านอยู่อาศัยเป็นของตนเอง

ในด้านกระบวนการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีลักษณะการจัดตั้งและการดำเนินการที่เหมือนกัน กระบวนการของโรงเรียนผู้สูงอายุมีการรับสมัครผู้เข้าเรียนตามระยะเวลา และเรียนตามหลักสูตรที่

กำหนด กิจกรรมการเรียนการสอนมีลักษณะการจัดหลักสูตรที่คล้ายกัน คือ ให้ความรู้ทั่วไปที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ และความรู้ด้านโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ

แนวทางการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านกาย มีจิตอาสา ในชุมชนดูแลผู้สูงอายุ ด้านจิต ให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุในการให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกถึง ศักยภาพที่มีอยู่ ด้านปัญญา อารมณ์ ให้ผู้สูงอายุ ได้เรียนรู้ถึงการใช้นวัตกรรมสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน และการทำกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ ด้านสังคม / สิ่งแวดล้อม ให้ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้และประสบการณ์ชีวิตที่มีให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม และให้ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นฐานในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่น่าอาศัย

การเสริมสร้างบทบาทของเครือข่ายในการจัดการสุขภาวะสวัสดิการผู้สูงอายุในมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุระดับตำบล สามารถพัฒนาผู้สูงอายุได้อย่างเป็นระบบ ส่วนการหาเครือข่ายร่วมดำเนินงานนั้นใช้องค์กรของรัฐและเอกชนในท้องถิ่นมาร่วมเป็นเครือข่ายดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุตามบทบาทหน้าที่ขององค์กรเหล่านั้น ทั้งนี้ในการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุและเครือข่ายต้องเป็นไปในลักษณะการบูรณาการ

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพการเสริมสร้างพลังอำนาจคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม จากการศึกษา Best Practice ของโรงเรียนต้นแบบ 7 โรงเรียน พบว่า 1) ความต้องการจิตอาสาช่วยงานโรงพยาบาลโดยเป็นงานที่ให้ผู้สูงอายุได้ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลในแผนกต่าง ๆ ซึ่งผู้สูงอายุสามารถเลือกได้ตามความสมัครใจ 2) มีการสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียนผู้สูงอายุได้เล็งเห็นถึงศักยภาพที่มีในตัวเองนั้นว่ายังมีเพียงพอในการสร้างพื้นที่ทางสังคมกับสังคมภายนอก กิจกรรมที่ร่วมสร้างกับชุมชน ได้แก่ กิจกรรมการให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพตนเองและผู้อื่น กิจกรรมการไปศึกษาดูงานโรงเรียนผู้สูงอายุร่วมกับโรงพยาบาล การให้ความรู้ในเรื่องการทานอาหาร และการประกอบอาหารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุโดยนักโภชนาการ 3) ผู้สูงอายุมีการรวมตัวและก่อตั้งเป็นโรงเรียนขึ้นมาส่งผลให้เกิดความสามารถในการร่วมกิจกรรมของสังคม ผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะสร้างประโยชน์ให้เกิดแก่สังคม และบุคคลภายนอกโดยแนวความคิดและรูปแบบ ในการทำกิจกรรมจากการแสดงความคิดเห็น และการไปศึกษาดูงานกับโรงเรียนผู้สูงอายุอื่น ๆ มาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสมาชิกในโรงเรียน กิจกรรมทางสังคม กิจกรรมภายนอกชุมชนนั้น ทำให้บุคคลทั่วไปมองเห็นว่าผู้สูงอายุนั้นสามารถกระทำกิจกรรมหรืองานที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมได้ทำให้ได้รับการยอมรับในสังคม ซึ่งถือได้ว่าสร้างคุณค่าทางด้านจิตใจให้กับผู้สูงอายุว่าตนยังเป็นที่ต้องการ ได้รับการยอมรับและมีคุณค่าในสังคม 4) ความต้องการ การรวมกลุ่มของโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นยังมีสมาชิกไม่มากนักจึงทำให้ยังไม่มีหน่วยงานใดมาดูแลในส่วนของงบประมาณอย่างจริงจัง ทำให้ยังขาดเงินทุนในการดำเนินกิจกรรมในโรงเรียน 5) การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนผู้สูงอายุกับชุมชน ได้แก่ กิจกรรมตามวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนาและประเพณี เช่น วันสงกรานต์ที่ผู้สูงอายุจะไปร่วมกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ งานประจำปีของวัด

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การสร้างและนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) K = Knowledge (ความรู้) 2) E = Elderly School (โรงเรียนผู้สูงอายุ) 3) N = Network (เครือข่าย) และ 4) G = Good (ความดี)

การวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อการใช้รูปแบบ พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุมีศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีปัญหาเล็กน้อยในด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจและการสนับสนุนจากภาครัฐและการปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมและสนับสนุน รวมทั้งโรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่งมีความโดดเด่นในเรื่องการพัฒนาที่แตกต่างกัน ทำให้การพัฒนาที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุในสังคมไทย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนา ทักษะ และการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้ แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิ ปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการทดลองใช้การพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยได้ประเมินผลและปรับปรุงด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พบว่า รูปแบบ “KENG Model” มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) K = Knowledge (ความรู้) 2) E = Elderly School (โรงเรียนผู้สูงอายุ) 3) N = Network (เครือข่าย) และ 4. G = Good (ความดี)

4. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 การประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม พบว่า ความพึงพอใจของผู้รับการอบรมการพัฒนารูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้ชายเป็นคนในรุ่นก่อนที่ยังไม่ค่อยได้เรียนหนังสือมีลูกหลานคอยดูแลและมีบ้านอยู่อาศัยเป็นของตนเอง ในด้านกระบวนการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีลักษณะการจัดตั้งและการดำเนินการที่เหมือนกัน มีการดูแลรับผิดชอบโดยองค์กร / ชุมชนในท้องถิ่นที่แตกต่างกัน ส่วนกระบวนการของโรงเรียนผู้สูงอายุมีการรับสมัครผู้เข้าเรียนตามระยะเวลา และเรียนตามหลักสูตรที่กำหนด และกิจกรรมการเรียนการสอนมีลักษณะการจัดหลักสูตรที่คล้ายกัน คือ ให้ความรู้ทั่วไปที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ และความรู้ด้านโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พวงนรินทร์ คำปุก (2015) ที่ศึกษาความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในการจัดตั้ง โรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลหัวงูม อำเภอบางบาล จังหวัดเชียงรายเพื่อประเมินโครงการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ในรูปแบบของชิป (CIPP Model) 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต โดยภาพรวมเห็นด้วยมากที่สุดการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเห็นด้วยมาก ผู้เข้าร่วมโครงการมีความสุขและมีกำลังใจที่เข้มแข็งในการดำรงชีวิตในวัยชราส่งผลให้มีสุขภาพกายที่ดี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2. แนวทางการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุด้านกาย มีจิตอาสาในชุมชนดูแลผู้สูงอายุ ด้านจิต ให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุในการให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกถึงศักยภาพที่มีอยู่ ด้านปัญญา อารมณ์ ให้ผู้สูงอายุ ได้เรียนรู้ถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน และการทำกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ ส่วน

ในด้านสังคม / สิ่งแวดล้อม ให้ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้และประสบการณ์ชีวิตที่มีให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม และใช้ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นฐานในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่น่าอาศัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลพร ขำวงษ์และคณะ (2554) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุในตำบลบางกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีรายได้น้อย ฐานะการเงินพอใช้ไม่เหลือเก็บและพอใช้ตามอัตภาพ

3. การเสริมสร้างบทบาทของเครือข่ายในการจัดการสุขภาวะสวัสดิการผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุระดับตำบล สามารถพัฒนาผู้สูงอายุได้อย่างเป็นระบบ ส่วนการหาเครือข่ายนั้นใช้องค์กรของรัฐและเอกชนในท้องถิ่นมาร่วมเป็นเครือข่ายดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุตามบทบาทหน้าที่ ทั้งนี้ในการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุและเครือข่ายต้องเป็นไปในลักษณะการบูรณาการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤทธิชัย แกมนาคและคณะ (2559) ที่ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย พบว่า การค้นหาสภาพปัญหา ความต้องการ การรับรู้ จัดลำดับความสำคัญและโครงการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งหมด 6 กิจกรรม คือ กิจกรรมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กิจกรรมธรรมบำบัด กิจกรรมออกกำลังกาย กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรมอาชีพเสริม สำหรับผู้สูงอายุโดยจัดทำโครงการส่งเสริมและยกระดับศักยภาพการศึกษาของผู้สูงวัยด้วยภูมิปัญญาไทยพื้นบ้านแห่งล้านนา ของโรงเรียนผู้สูงอายุทั้งกิจกรรมการออกกำลังกาย กีฬาผู้สูงอายุ กิจกรรมการประกอบอาชีพเสริม รายได้ ซึ่งการดำเนินงานในกิจกรรมตามโครงการได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายสามารถ ดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายทุกกิจกรรม นับว่ากิจกรรมเหล่านี้เป็นเหตุผลที่ผู้สูงอายุต้องการมาเข้าร่วมกิจกรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุนับว่าเป็นช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต ที่มีความเสื่อมโทรมทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคมของผู้สูงอายุ ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ ความต้องการของผู้สูงอายุ ความเครียดในผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ รูปแบบการดูแลด้านสุขภาพ นโยบายการดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทย และชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งมีงานวิจัยยืนยันว่า ผู้สูงอายุมีการเรียนรู้ได้เกือบเท่ากับคนอ่อนวัย แต่ต้องอาศัยเวลาที่นานกว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้คือ ความเครียด ผลจากประสาทและสรีรวิทยาที่เปลี่ยนแปลง ทำให้เสียความจำ ส่วนแรงจูงใจพบว่าผู้สูงอายุไม่จำเป็นต้องใช้แรงกระตุ้นในการทำงานมากกว่าบุคคลวัยอื่นๆ ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุ คือ การเปลี่ยนแปลงทางสรีระภาพ ได้แก่ พันธุกรรม กับปฏิสัมพันธ์ที่ร่างกายมีต่อสังคม ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม โครงสร้างสังคม

4. การวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อการใช้รูปแบบ พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุมีศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม มีปัญหาเล็กน้อยในด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจและการสนับสนุนจากภาครัฐและการปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมและสนับสนุน รวมทั้งโรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่งมีความโดดเด่นในเรื่องการพัฒนาที่แตกต่างกันหรือไม่เหมือนกัน ทำให้การพัฒนามีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุในสังคมไทย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนา ทักษะ และการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็น

พื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้ แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสาน ภูมิปัญญาให้คงคุณค่ากับชุมชน (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2556)

องค์ความรู้/นวัตกรรมจากการวิจัย

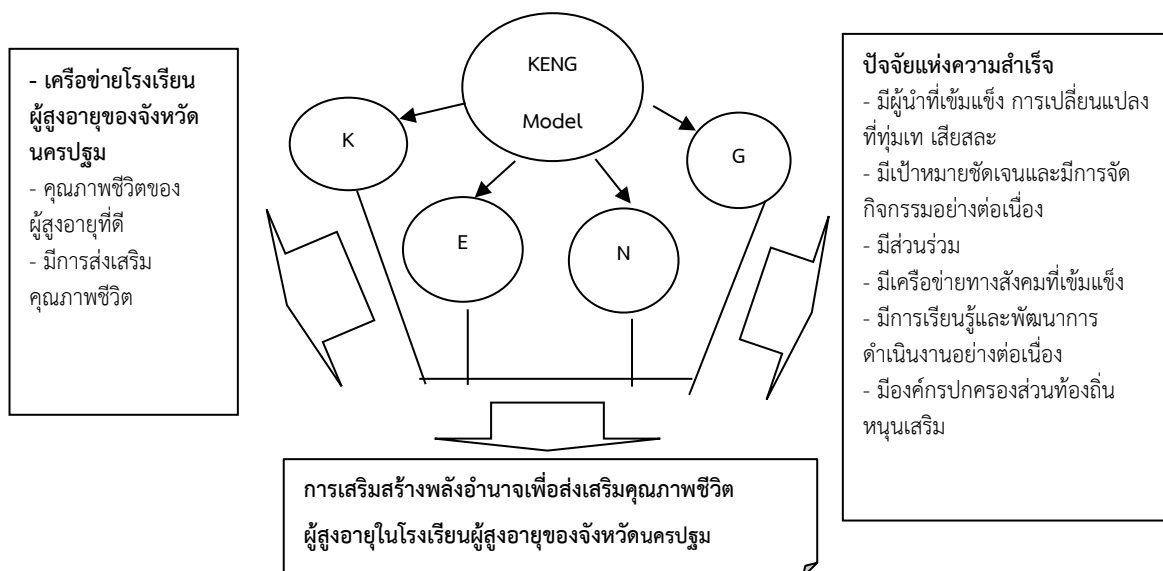
การถอดบทเรียนการพัฒนาารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียน ผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม “KENG Model” เป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าไปประยุกต์ใช้ ในการเสริมสร้างพลังอำนาจ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม เกิดจากการร่วมมือจากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐ ภาคเอกชน และท้องถิ่น สามารถรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้ ทำให้เกิดการพัฒนาอย่าง เข้มแข็งและยั่งยืน พบว่า

1. K = Knowledge (ความรู้) การให้ความรู้ในโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิตการจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียน ผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ โดยการ ถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่ากับชุมชน สภาพ ครอบครัวยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต จากที่มีคนหลายรุ่นอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน กลายเป็นครอบครัวเดี่ยว มากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่กันตามลำพัง ขาดผู้ดูแล และอาจเกิดความรู้สึกว่าชีวิตไร้ความหมาย สถานการณ์ ของผู้สูงอายุไทยจึงน่าวิตก การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงควรดำเนินการควบคู่กับมาตรการอื่น ๆ ของรัฐ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ สมาชิกในครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีภารกิจโดยตรงในการดูแลผู้สูงอายุรวมทั้งส่งเสริม สนับสนุน และ แสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีพื้นที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็น การพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญา หรือการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นการ ยกระดับการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเอง และชุมชนประจักษ์ในศักยภาพ และพลังของผู้สูงอายุส่งผลให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีและมีความสุข

2. E = Elderly School (โรงเรียนผู้สูงอายุ) การตั้งที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นกลยุทธ์ในการ สร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มีส่วนร่วมในการรับรู้การดำเนินงานของโรงเรียน และเป็น “ใบเบิกทาง” ให้แก่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุซึ่งมีผลต่อการสร้างความน่าเชื่อถือในการทำงาน และ ถือเป็นการสร้างพันธมิตรในการทำงานชั้นเยี่ยม ที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุอาจเป็นฝ่ายสงฆ์ ฝ่ายฆราวาส เช่น นายอำเภอ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ หรือข้าราชการเกษียณ

3. N = Network (เครือข่าย) การขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นไปอย่างมั่นคงจำเป็นต้อง เรียนรู้ วิธีการทางงบประมาณเพื่อการดำเนินงานด้วยตนเอง วิธีการทางงบประมาณเข้ากองทุนของกลุ่ม อาจ จำแนกได้เป็น การสร้างกองทุนของตนเองการเก็บค่าสมาชิก การขอรับบริจาค จากผู้มีจิตศรัทธา การจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การเขียนโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน แหล่งทุนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเครือข่ายในการขยายงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

4. G = Good (ความดี) เป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยแห่งความสำเร็จเพื่อให้การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ พบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุประกอบด้วย ผู้นำที่เข้มแข็ง มีเป้าหมายชัดเจนและมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง มีการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุของจังหวัดนครปฐม

ดังนั้น รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุของจังหวัดนครปฐม จึงประกอบไปด้วย

1. กระบวนการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีลักษณะการจัดตั้งและการดำเนินการที่เหมือนกัน มีการดูแลรับผิดชอบโดยองค์กร / ชุมชนในท้องถิ่นที่แตกต่างกัน ส่วนกระบวนการของโรงเรียนผู้สูงอายุมีการรับสมัครผู้เข้าเรียนตามระยะเวลา และเรียนตามหลักสูตรที่กำหนด และกิจกรรมการเรียนการสอนมีลักษณะการจัดหลักสูตรที่คล้ายกัน คือ ให้ความรู้ทั่วไปที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ และความรู้ด้านโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ

2. แนวทางการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านกาย มีจิตอาสา ในชุมชนดูแลผู้สูงอายุ ด้านจิต ให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุในการให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกถึง ศักยภาพที่มีอยู่ ด้านปัญญา อารมณ์ ให้ผู้สูงอายุ ได้เรียนรู้ถึงการใช้นวัตกรรมสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน และการทำกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ ด้านสังคม / สิ่งแวดล้อม ให้ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้และประสบการณ์ชีวิตที่มีให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม และให้ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นฐานในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและ สิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่ น่าอาศัย

3. การเสริมสร้างบทบาทของเครือข่ายในการจัดการสุขภาวะสวัสดิการผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุระดับตำบล เพราะสามารถพัฒนาผู้สูงอายุได้ อย่างเป็นระบบ ส่วนการหาเครือข่ายร่วมดำเนินงานนั้น สามารถใช้องค์กรของรัฐและเอกชนในท้องถิ่นมาร่วม เป็นเครือข่ายดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุตามบทบาทหน้าที่ของ องค์กรเหล่านั้น ทั้งนี้ในการดำเนินการของ โรงเรียนผู้สูงอายุและเครือข่ายต้องเป็นไปในลักษณะการบูรณาการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีการพัฒนากระบวนการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในด้านอื่น ๆ เพิ่มขึ้น เช่น ด้านการส่งเสริมสุขภาพทางกาย อาหารและโภชนาการ ด้านการพัฒนาสวนสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุได้ออกกำลังกาย
2. ควรเน้นให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน มีการพูดคุยแลกเปลี่ยน ความรู้ในชีวิตประจำวัน พัฒนาทักษะในการพูด การฟัง มีการจัดกิจกรรมสายด่วนผู้สูงอายุ กิจกรรมคิดบวก กิจกรรมการร้องเพลง กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมธรรมบำบัด กิจกรรมการสวดมนต์ นั่งสมาธิ
3. ควรดำเนินการผ่านกิจกรรมทางวิชาการ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมภูมิปัญญา งาน ฝีมือ งานประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ผลิต และตลาดในการจัดจำหน่าย ให้ผู้สูงอายุให้เกิดรายได้และ การสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุดำเนินการโดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างภาครัฐ องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาชนทำข้อตกลงความ ร่วมมือทางวิชาการระหว่างโรงเรียน ผู้สูงอายุ มีการจัดกิจกรรมร่วมกันเป็นเครือข่าย เช่น กีฬา นันทนาการ ปฏิบัติธรรมร่วมกัน
4. ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ ควรนำแนวทางการมีส่วนร่วมหรือศักยภาพของสถานศึกษา / โรงเรียนในชุมชนเข้ามามีบทบาท หรือเป็นฐานในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อจะ ได้สอดคล้องกับ บริบท และความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาหรือขยายผลการศึกษารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดอื่นๆ หรือมีการเทียบเคียงการปฏิบัติตัวของผู้สูงอายุในระดับต่างๆ
2. หน่วยงานภาครัฐ ระดับเขต ระดับตำบล ควรเตรียมการให้ความรู้ ความเข้าใจ กับผู้อาศัยในชุมชน หรือท้องถิ่นที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป ควรมีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้อาศัยใน ชุมชน ท้องถิ่นเหล่านั้นเกิด ความเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลงก่อนเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ
3. โรงเรียนควรสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันกับชุมชนในการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ มีการสร้างความเข้าใจให้กับผู้สูงอายุ สมาชิกในครอบครัว หรือผู้ดูแล ผู้สูงอายุให้เข้าใจในธรรมชาติและการ เปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ
4. ควรมีการวิจัยด้วยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุใน จังหวัดนครปฐม เพื่อเห็นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็ง และคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ

References

- Chompoonut Phromphak. (2013). Aging society in Thailand. Office of Academic Affairs, Secretariat of the Senate.
- Chonlakon Sirawatthana. (2013). Self-acceptance. family relationship community involvement with the quality of life of the elderly in the Din Daeng Community Housing Bangkok. *Journal of Social Sciences and Humanities* 16, (March 2017): 80–94.
- Department of Elderly Affairs. (2016). Situation of the Thai Elderly, 2014. Accessed November 5th. Accessed from <https://www.dop.go.th/main/knowledge>
- Gibson, J. M. (1991). “A Concept Analysis of Empowerment.” *Journal of Advanced Nursing* 16 (March): 354-361.
- Ministry of Social Development and Human Security. (2010). The Elderly Act B.E. 2003. Print No. 7. MCOT: Thepphenwanis Printing Factory.
- Napaporn Havanon. (2009). The new direction of living development for the elderly in Thai society. Bangkok: Faculty of Architecture Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Office of the Health Promotion Fund. (2015). Happy Elderly with Simple Principles 10 A.. Accessed January 10. Accessed from <http://www.thaihealth.or.th/>
- Puangnarin Khampuk. (2015). “Opinions of those involved in the establishment of a school for the elderly. Hua Ng Sub-district, Phan District Chiang Rai Province.” Master of Public Administration Thesis Faculty of Social Sciences Chiang Rai Rajabhat University.
- Rodwell, C. M. (1996). “An Analysis of the Concept of Empowerment.” *Journal of Advanced Nursing*. 23 (February): 305-313.
- Ritthichai Kaemnak et al. (2016). A Model of Participation in Health Promotion for the Elderly of Wat Hua Fai Elderly School, San Klang Sub-district, Phan District, Chiang Rai Province. *Journal of Social Sciences and Research* 11(33(2)), 47-61.
- Sriruen Kaewkangwan. (2010). Developmental Psychology of Life at All Ages, Volume 1. Print No. 9. Bangkok: Thammasat University.
- Sirilak Ruenwong. (2014). “Factors Influencing the Quality of Life Levels of the Elderly in the Elderly School, Hua Ngum Subdistrict, Phan District, Chiang Rai Province.” Independent Study. Master of Public Administration, School of Arts Mae Fah Luang University.
- Thaweesak Laphukhiao (2004). “Getting care from the families of the elderly in Nong Hin Sub-District Municipality. Nong Hin District, Loei Province.” Master of Arts Thesis in Social Sciences for Development. graduate school Loei Rajabhat University
- Thipawan Suthanon. (2013). “Applying Buddhist Dharma Principles for Happy Living of the Elderly.” Master of Buddhist Thesis. Buddhism graduate school Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Ubonrat Peng Sathit. (2003). Developmental Psychology. Bangkok: Ramkhamhaeng University.

Wilaiporn Khamwong et al. (2011). Factors related to quality of life of the elderly. Journal of Health Science Research 5(2), 32-40.

World Health Organization (WHO). (2002). Community-based rehabilitation and the health care referral services: a guide for program managers. Geneva, Switzerland.

